HISTORY STUDIES

INTERNATIONAL JOURNAL OF HISTORY

ISSN: 1309 4173 (Online) 1309 - 4688 (Print)

Volume 10 Issue 1, p. 1-19, February 2018

DOI Number: 10.9737/hist.2018.567

XI. Yüzyılda Anadolu'da Norman Şeflerinin Faaliyetleri *The Activities of Norman Chiefs in Asia Minor at 11th Century*

Dr. Zeynep İNAN ALİYAZICIOĞLU
(ORCID: 0000-0002-6993-5512)

Öz: XI. yüzyılda Anadolu'da Bizans imparatoru II. Basil'in 1025'te ölümünden sonra Bizans askeri, mali ve idari sorunlarıyla gerilemiş; Armenya, Bizans ve Selçuklu ilerleyişi karşısında dağılmış; Selçuklu Türkleri Anadolu içlerine kadar fetih alanlarını genişletmiştir. XI. yüzyılda Anadolu'daki bu yeni güç karşısında Bizans, ordusunu güçlendirmek amacıyla Normanları ücretli asker olarak kullanmaya başlamıştır. XI. yüzyılda Hervé Frankopoulos (?-1063), Robert Crispin (?-1073), Raimbaud (?-1074) ve Roussel de Bailleul (?-1078) Bizans ordusunda görev almış önemli Norman şefleridir. Norman lider Hervé, Anadolu'ya geldikten kısa bir süre sonra istediği rütbe ve unvanların kendisine verilmemesinden dolayı yönetime karşı isyan etmiştir. Zorlukla bastırılan bu isyanın ardından ücretli asker olarak Anadolu'ya gönderilen Norman şef Crispin de ücretini ve istediği unvanları zamanında alamadığını bahane ederek isyan etmiştir. Malazgirt yenilgisinden sonra Anadolu'daki boşluğu fırsat bilen Ermeni komutan Filaretos'un, VII. Mikhail'e karşı yaptığı isyana bu dönemde Anadolu'da bulunan Norman lider Raimbaud da ordusuyla katılmıştır. Son olarak Malazgirt Savaşında Diogenes ile birlikte Selçuklulara karşı savaşmış olan Roussel da Bizans'a karşı büyük bir isyan girişiminde bulunmuştur. Roussel, Doğu Anadolu'da ve Karadeniz'de geniş bir bölgeyi kontrol altına aldığı gibi ordusuyla Konstantinopolis önlerine kadar ilerleyerek Bizans'ı zor durumda bırakmıştır. Bizans, Roussel'in ilerleyişini durdurmak için Selçuklularla ittifak anlaşması yapmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bizans, Normanlar, Ücretli Asker, Malazgirt

Abstract: In the XI. century, the Byzantine Empire fell into a decline in Anatolia due to the military, financial and administrative problems after the death of the Byzantine emperor Basileios II in 1025; Armenia fell apart due to the progress of the Byzantine and Seljuq Empire and, The Seljuk Turks expanded their invasion across Anatolia. Against this new power expanding in Anatolia, the Byzantine Empire began to hire Normans as mercenaries in order to empower their military forces. In XI. century, Hervé Frankopoulos, Robert Crispin, Raimbaud and Roussel de Bailleul were notable Norman mercenaries served in the Byzantine army. After a short period of time when he arrived in Anatolia, Norman mercenary commander Hervé Frankopoulos revolted since he was not given the titles and ranks that he sought. Following this hardly suppressed revolt, Norman general Robert Crispin, who was sent to Anatolia for his military service, also revolted on the excuse that he was not paid and not given the titles on time. The Armenian commander Filaretos who took the advantage of the recession in Anatolia following the defeat in Manzikert, revolted against Michael VII and Norman general Raimbaud, who was in service in Anatolia in that time joined the revolt with his army. Lastly, Roussel de Bailleul who fought against the Seljuqs with Diogenes during the battle of Manzikert, attempted to revolt against the Byzantine Empire. Roussel de Bailleul exercised his power over a large area in Eastern Anatolia and the Black Sea, and left the Byzantine in a difficult situation by expanding towards Constantinople with his army. In order to stop his progress, the Byzantine signed alliance agreement with the Seljuks.

Keywords: Byzantium, Normans, Mercenary, Manzikert

· Bu çalışma Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalında 2010 yılında tamamlanan "XI. Yüzyılda Anadolu'da Norman Şeflerinin Faaliyetleri" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Giriş

Bizans İmparatorluğu’nda 867–1204 yılları arasında imparatorluk ordusu, Konstantinopolis’te bulunan az sayıdaki merkezi kuvvetten ve *thema*¹ askerlerinden oluşmaktaydı. Bu askeri birliklerin yanı sıra müttefik ya da Bizans’a tabi devletlerin gönderdiği yardımcı kuvvetler ve ücretli askerler de ordunun önemli bir parçasını teşkil etmekteydi. VII. yüzyıldan XI. yüzyılın ilk çeyreğine kadar eyaletlerden gelen birlikler Bizans ordusunun asıl gücünü oluştururken bu tarihten sonra meydana gelen gelişmeler sonucunda *thema* kuvvetlerinin sayısı azalmış, ordu içinde ücretli askerler ön plana çıkmıştır. Yüzyılın ikinci yarısında ise ücretli askerler ordunun asli unsuru haline gelmiştir.² XI. yüzyılda Bizans İmparatorluğu siyasi, askeri, ekonomik yönden gerilemiş, Anadolu’da ve Avrupa’da önemli ölçüde toprak kaybetmiştir. Bizans yöneticileri imparatorluğun sürekli toprak kaybetmesinden dolayı özellikle de Doğu’dan Bizans sınırına gerçekleştirilen Türk ve Ermeni akınlarını durdurmak amacıyla Batı’dan ücretli asker almıştır. Bu amaçla Bizans başkentine getirilen Normanlar, Bizans askeri sistemi içinde XI. yüzyıl boyunca önemli bir rol üstlenmişlerdir. Bu çalışmada Hervé Frankopoulos, Robert Crispin, Raimbaud ve Roussel de Bailleul önderliğinde XI. yüzyılda Bizans topraklarına gelen Normanların Anadolu’da gerçekleştirmiş olduğu faaliyetler incelenmeye çalışılacaktır.

Kuzey Avrupa kökenli bir halk olan Normanlar IX. yüzyılda yaşadıkları bölgeden ayrılarak Avrupa’nın çeşitli noktalarına askeri akınlar düzenlemişlerdir. X. yüzyıldan XII. yüzyılın sonuna kadar İzlanda’dan Konstantinopolis’e, Rusya’dan İspanya’ya büyük bir coğrafyada fetih ve yerleşme politikası izlemişlerdir. Özellikle XI. yüzyılın başlarında Normanlar, İtalya’da görülmeye başladıktan sonra Batı literatüründe düşman ve savaşçı bir halk olarak betimlenmişlerdir. Onlar düşmanca bir ortamda kendi varlıklarını devam ettirebilmek için yaptıkları günlük çarpışmalarla tehlikelere karşı mücadele etmeyi ve korkusuzluğu öğrenmişlerdir. Aristokratların ya da etraflarında imtiyazlı sınıfların olmaması Normanlara geleceğin fetihlerini hazırlayan bağımsız bir ruh ve gururlu, inatçı bir karakter kazandırmıştır. Johnson’a göre bu özellikler onların atalarının bağımsız yaşamlarının ve özgürlüklerinin doğal bir sonucudur.³ Askeri yetenekleri, XI. yüzyılın başlarında, onları gruplar halinde Bizans’a sürüklemiştir. İtalya’da ortaya çıktıktan kısa süre sonra Bizans askeri hizmetinde görev yapmaya başlamışlardır. Bazıları bireysel olarak bir kısmı ise gruplar halinde Bizans ordusunda yer almıştır.⁴

¹ Thema sistemi 7. yüzyılın başlarında bir ordu ya da bölge anlamına gelen bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Daha sonraki dönemlerin kaynaklarından, mühürlerinden ve ordu listelerinden anlaşıldığı kadarıyla 687’de II. Jüstinyen’in *iussio*’nda bu terim açık bir şekilde çeşitli *magistri militum*’ın (günümüzde genel kurmay başkanlığına denk gelen memurluk rütbesi) güçleriyle ilişkili olarak, onların çekirdeği olarak betimlenmiştir. 7. yüzyıl boyunca Bizans ordusu Anadolu’nun belirli bölgelerini mesken edinerek kalıcı şekilde yerleşmiştir. 8. yüzyılın başından sonra sivil şehirler zaman zaman ‘tematik’ grupların içinde sayılmışlar ve böylece ait oldukları askeri birlikler bu şehirleri kendi bünyelerine katmıştır. Böylece 8. yüzyıldan sonra *thema* terimi askeri anlamda kullanılırken aynı zamanda coğrafi bir alanı betimlemek için kullanılmıştır. J. F. Haldon, *Byzantium in the Seventh Century: The Transformation of a Culture*, Revised edition, Cambridge University Press, Cambridge 1997, s. 215.

² Yusuf Ayönü, “Bizans Ordusunda Ücretli Türk Askerleri (XI-XII. Yüzyıllar)”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 25 (2009), s. 55.

³ A.H. Johnson, *The Normans in Europe*, New York: Gardner Press, 2009, s. 1, 15, 18, 19.

⁴ David Nicola ve Angus McBride, *The Normans*, Osprey Publishing, Oxford 1987, s. 46.

Hervé Frankopoulos (?-1063)

Bu çalışmada ele alınacak ilk ücretli Norman askeri Hervé Frankopoulos'dur.⁵ Yaşamının ilk dönemlerine ait detaylı bilgi bulunmayan Frankopoulos'un Sicilya'dan Bizans askeri sistemine dahil olduğu tahmin edilmektedir. 1038 yılının yaz başlangıcında Bizanslı general George Maniakes öncülüğünde büyük bir ordu Bizans imparatorunun emriyle Sicilya'ya gönderilmiştir. Ordu Yunan, Bulgar, Vareg, Lombard, İtalyan gibi çeşitli etnik gruplardan oluşmaktadır. Bizans generali, Salerno'ya vardığında ordusuna yaklaşık üç yüz kişiden oluşan bir Norman askeri birlik takviye etmiştir. Disiplinden uzak bu Norman birliği ücret ve ganimet karşılığında Bizans askeri sisteminde yer almıştır.⁶ Bu olay Normanların resmi olarak Bizans ordusunda ilk kez yer aldıkları askeri harekattır. Hervé'nin Bizans ordusunda yer alması da bu tarihe tekabül etmektedir.

Hervé'nin de içinde bulunduğu Norman ücretli askerlerinin Bizans askeri gücüne nasıl katıldıkları konusunda iki ihtimal vardır. Birincisi, Maniakes'in, Sicilya çıkartmasından sonra kendi ordusu için Normanları kiralayarak imparatorluk merkezine getirdiği; ikincisi ise güney İtalya'da nüfuzlu kişilerden biri olan Argyros'un birliği altında bir süre hizmet ettikten sonra Normanların Bizans'a geldiği hususundaki düşüncedir. Çok büyük ihtimalle Hervé, Maniakes'in Bizans'a karşı giriştiği ayaklanmada (1042/43) yer almıştır.⁷ Sicilya'dan sonra Norman şefi yaklaşık 500 kişiden oluşan birliğiyle Bizans başkentine varmıştır.⁸

Hervé'nin ismi Bizans kaynaklarında ilk olarak imparator IX. Konstantin Monomakhos (1042-1055) döneminde geçmektedir. Monomakhos döneminde, Anadolu'da ve Trakya'da halkın yönetime karşı sürekli isyan halinde olması imparatorluğu iç karışıklığa sürüklemiştir. Yönetim bir taraftan iç isyanlarla uğraşırken diğer taraftan Türk tehdidi altındadır. Peçenekler Hemus'u geçerek Trakya'ya saldırmış, Selçuklu Türkleri ise Anadolu sınırlarındaki themaları fethederek Bizans yönetimini zor durumda bırakmıştır. Yine bu dönemde Adriyatik'in batısındaki son Bizans toprağı olan Langobardia teması da Bizans'ın elinden çıkmıştır.⁹

1043'ten sonra ticari hayattaki çöküşün etkisiyle Peçeneklerin büyük kitleler halinde Bizans İmparatorluğu'na göç etmişlerdir. Bizans yönetimi Peçenekleri ileride Selçuklu tehlikesine karşı kullanmak amacıyla Bulgaristan'daki boş arazilere yerleştirmiştir. 1046 yılında Peçenekler'in en büyük lideri Turak ile onun rakibi Gegen arasında bir anlaşmazlık çıkmış, bu sürtüşmenin sonucunda da yaklaşık 20.000 kişiden oluşan Peçenek ordusu Tuna nehrini geçerek, Gegen'in liderliğinde Bizans hizmetine girmiş ve Hristiyan olmuştur. Bizans imparatoru, Gegen'e bu hizmeti karşılığında *patrikos* rütbesi ve Tuna nehri üzerinde üç tane *castra*¹⁰ vermiştir. Bu durum Turak'ı çok kızdırmıştır. Sonraki kış Turak, soğuk havanın etkisiyle donan Tuna Nehri üzerinden geçerek 100.000 kişilik bir Peçenek askeri birliğiyle 1047'de Bizans İmparatorluğu'na saldırmıştır. Bu sırada Doğu'da Selçuklu Türkleri de Bizans İmparatorluğu'nu tehdit ettiği için imparator ordunun büyük bir kısmını Anadolu'ya sevk etmiştir. Trakya'daki boşluktan yararlanan Peçenekler Boğaz'a kadar ilerlemiştir. İlk başta imparatora bağlı olan Gegen'in kuvvetleri daha sonra Turak'ın başlatmış olduğu isyana dahil

⁵ Nikèphoros Bryennios, *Tarihin Özü*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat yay., İstanbul 2008, s. 48.

⁶ John Julius Norwich, *The Normans in the South, 1016-1130*, Longmans, London and Southampton 1967, s. 47-49.

⁷ Alicia J. Simpson, "Three Sources of Military Unrest in Eleventh Century Asia Minor: the Norman Chieftains Hervé Frankopoulos, Robert Crispin and Roussel de Bailleul", *Mésogeios*, 9-10, 2000, s. 185.

⁸ Krijnie Ciggaar, "Byzantine Marginalia to the Norman Conquest", *Anglo-Norman Studies IX: Proceedings of the Battle Conference 1986*, Ed. R. Allen Brown, The Boydell Press, Suffolk 1987, s. 46.

⁹ Gustave L. Schlumberger, "Deux Chefs Normands des Armées Byzantines au XI siècle", *Revue Historique*, 16, 1881, s. 292; Charles William Oman, *The Byzantine Empire*, G. P. Putnam's Sons, New York 1908, s. 247.

¹⁰ Latince bir kelime olan *castra* (tekili *castrum*), Antik Roma'da askeri savunma amaçlı olarak etrafı çevrilmiş araziler veya binalar için kullanılmış bir terimdir.

olmuştur.¹¹ İmparator Konstantin Monomakhos, Nikephoros Eunuch komutasında güçlü bir ordu toplayarak Peçeneklerin üzerine göndermiştir. Bu ordunun sağ kanadını bir grup Norman birliğinin başı olan Hervé, sol kolunu ise Katakalon Kekaumenos yönetmiştir. İmparatorluk ordusu Hemus'u geçerek Tuna üzerindeki Demir Kapı'dan "Hundred Hills" (*hekaton bounoi*)¹² denilen bölgeye sevk edilmiştir. Peçenekler karşısında yenilgiye uğrayan Bizans ordusunda sadece Katakalon ve onun kuvvetleri bir süre isyancılara karşı direnebilmiştir. Mücadelenin bu kısmında kaynaklar Hervé hakkında daha fazla bilgi vermemekte, hatta 1051'e kadar susmaktadır.¹³

Peçeneklerin saldırısı Bizans için iyi bir şekilde sonuçlanmamıştır. Bizans kuvvetleri savaşın ortasında kaçmış, sadece Katakalon, savaş meydanında cesurca kalmıştır. Hervé'nin de bu kaçan kişiler arasında olduğu tahmin edilmektedir. Bu savaşta Hervé'nin hareketleri tam olarak belirtilmemesine rağmen 1050'lerde Norman ordusunun lideri olarak onun görevine devam ettiği ve Bizans ordusunda önemli bir rol üstlendiği söylenebilir.¹⁴ Tahmin edildiği üzere 1040–1049 tarihleri arasında Hervé, Bizans İmparatorluğu'nun hizmetine girmiş ve Peçeneklerle yapılan mücadelenin ardından kuvvetleriyle birlikte imparatorluğun doğusuna, Türk akınlarını etkisizleştirmek için gönderilmiştir. Bu tahmin, Hervé'nin doğudaki kalıcı yerleşim yeri olarak, Armenya temasında Van gölü yakınındaki Dagarabe'de olması gerçeğiyle güçlendirilebilir. Hervé'nin bu dönemde Bizans ordusunda sahip olduğu pozisyondan yola çıkarak bir askeri alayın yönetiminin kendisine verilecek kadar konumunun önemli olduğu anlaşılmaktadır. Onun komutasındaki askerlerin sayısı tam olarak bilinmemesine rağmen Bizans ordusunun sol kanadını oluşturduklarına göre azımsanmayacak kadar çok olduğu tahmin edilmektedir.¹⁵

1055'te IX. Konstantin Monomakhos'un ölümünden sonra Bizans'ta *ihthiyar* ve *stratitotikos* unvanlarıyla anılan VI. Mikhail (1056–1057) imparator olmuştur. Onun imparator oluşu sivil partinin tam bir zaferi olarak yorumlanmıştır. VI. Mikhail'in yönetiminde memurlar durmadan terfi etmiş, özellikle senatörler şeref unvanı ve bağış yağmuruna tutulmuştur.¹⁶ VI. Mikhail'in askeri kesime karşı muhalif tutumundan rahatsız olan Anadolu'daki askerler 1057 martında merkeze giderek imparatorlardan kendilerine yüksek rütbeli vermesini istemişlerdir. İmparatorun bu isteği reddetmesi üzerine askerler Isaac Komnenos'un¹⁷ önderliğinde isyan etmeye karar vermişlerdir. Muhalifler haziran ayında Kastamonu'da Isaac Komnenos'un çevresinde toplanarak isyana başlamışlardır. Anadolu'da Isaac Komnenos'un isyanını duyan

¹¹ Akdes Nimet Kurat, *Peçenek Tarihi*, Devlet Basımevi, İstanbul 1937, 136 vd; Warren Treadgold, *A History of the Byzantine State and Society*, Standord University Press, Stanford, California 1997, s. 593; Paul Stephenson, "Balkan Borderlands (1018-1204)", *The Cambridge History of the Byzantine Empire c. 500-1492*, Ed. J. Shepard, Cambridge University Press, New York 2008, s. 267.

¹² Hemus ve Aşağı Tuna arasında kalan bölgeye verilen isim.

¹³ Schlumberger, a.g.m., s. 292; Georgios Theotokis, *The Norman Campaigns in the Balkans 1081-1108*, The Boydell Press, Woodbridge 2014, s. 86.

¹⁴ Simpson, a.g.m., s. 186.

¹⁵ Simpson, a.g.m., s. 185.

¹⁶ George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Çev. Fikret İşıltan, TTK yay., Ankara 1995, s. 313.

¹⁷ VI. Mikhail imparator olduktan sonra Isaac Komnenos ve Katakalon Kekaumenos'un başkanlığındaki heyeti huzuruna kabul etmemiştir. Bunun üzerine geri çevrilen askeri kesim, Paflaganyo'da Isaac Komnenos'u imparator ilan etmiştir. Kısa süre sonra Anadolu halkı da bu isyana destek vermiştir. VI. Mikhail'in ordusunu yenilgiye uğratan Isaac Komnenos karşısında imparator rakibiyle müzakereye girişmek zorunda kalmıştır. VI. Mikhail, Komnenos'a *caesar* unvanı ve veliahtlık teklifinde bulunmuştur. Bu teklif karşısında başkentteki muhalif parti de ayaklanarak, Isaac Komnenos'u desteklemiştir. Bu mücadelede kesin sonucu sağlayan ise kilise olmuştur. 1057'de Isaac Komnenos büyük bir destekle imparator olmuştur. Ostrogorsky, a.g.e., s. 313.

pek çok kişi ona katılmıştır. Bu sırada Anadolu'da bulunan Hervé ise ilk aşamada bu isyana katılmamıştır. Isaac Komnenos başarılı olmuş ve 1057'de Bizans tahtına geçmiştir.¹⁸

İmparatorluğun içindeki karışıklıktan yararlanmak isteyen Hervé de VI. Mikhail'den *magistor* unvanını talep etmiştir. Ancak Bizans imparatoru tarafından bu istek küçümsenerek reddedilmiştir. Bunun üzerine Hervé bulunduğu görevden ayrılarak Armenia'ya doğru yola çıkmış ve en ufak bir kuşkusuz olmaksızın Bizans'a karşı mücadele içinde olan bir grup Türk ile ittifak yapmıştır. Hervé'yi Türk emiri Samuk'la ittifak yapmaya iten önemli sebep, kuşkusuz Bizans yöneticilerinden intikam alma düşüncesidir. Hervé, bu sırada, Bizans generallerinin hükümete karşı bir komplo hazırladıklarından habersizdir. Büyük ihtimalle Bizanslı generaller Hervé'yi kendi planlarına dahil edecek kadar ona güvenmemişlerdir. Hervé'nin isyanı, Isaac Komnenos'un isyanı gibi önceden tasarlanmış bir başkaldırı da değildir. O, kırılan gururunu onarmak için isyan etmiştir. Hervé ve Samuk arasında gerçekleşen ittifak karşılıklı şüpheler sonucunda kısa sürmüştür. Ancak Hervé'nin amacına ulaştığı, ona ait bir mühür üzerinde yazan, Doğu'nun *magistor*, *vestes* ve *stratelates*'i¹⁹ ifadesiyle anlaşılmaktadır.²⁰

Hervé'nin isyanının bastırılmasından sonra Normanların müteakip kaderi hakkında Bizans kaynakları tekrar sessiz kalmıştır. Daha sonra onun ismi 1063'te Urfalı Mateos'un eserinde geçmektedir. Görünüşü bakılırsa Hervé 1057–1063 tarihleri arasında Bizans askeri gücüne imparator X. Dukas için yeniden girmiştir. O, Anadolu'da Türklere karşı yapılan bir saldırıda Bizans ordusunu komuta etmiştir. Türklerin üzerine giderken Urfa dükü Davatanos ile hareket etmiştir. Ancak Hervé ve Davatanos'un birlikleri Türklere saldırmadan kısa bir süre önce Norman şef, Müslümanlarla gizli bir anlaşma yaparak saldırıdan vazgeçmiştir. Davatanos birlikleriyle Türklere saldırırken Hervé ordusuyla arka planda kalmıştır. Davatanos'un savaş meydanında öldüğünü duyan Hervé, yaptığına pişman olmuş ve Türklere saldırmıştır. Ancak onun bu ihaneti Bizans imparatoru tarafından öğrenilmiş ve kendisi katledilmiştir.²¹

Hervé, küçük yaşta (1040'ın başlarında) Bizans imparatorluk ordusuna girmiş ve neredeyse yirmi yılı aşkın bir süre (1063'e kadar) bu orduda görev yapmıştır. Bu zaman zarfında Bizans ordusunda askeri kademelerde yükselmiştir. Hervé'nin yükselişi onun hükümete karşı 1057'de yaptığı isyandan sonra dahi devam etmiştir. Görünüşe bakılırsa

¹⁸ Koichi Inoue, "The Rebellion of Isakios Komnenos and the Provincial Aristocratic Oikoi", *Byzantinoslavica, Revue Internationale des Études Byzantines*, Tome LIV, F. 2, 1993, s. 167, 168.

¹⁹ Hervé ilk olarak *magistor* unvanı için VI. Mikhail'in ardında başarısız bir şekilde koşmuştur. Ancak Norman ordularının yanı sıra Bizans ordularının sorumluluğu da ona tüm doğu alaylarının denetimini içerecek şekilde Doğu'nun *stratelates*'i unvanıyla daha sonra verilmiştir. Bu unvana sahip Hervé'den önceki son kişi ise Katakalon Kekaumenos'dur. *Stratelates* unvanı yerli Bizans ordularını da içerecek şekilde tüm doğu kıtalarının tek başına komutanı olduğu anlamına gelmektedir. *Vestis* ise daha çok saray rütbesi olarak kullanılmıştır. Yine görünüşe bakılırsa Hervé'nin unvanı ona yıllık altmış poundluk altın maaş sağlamaktadır. Bu maaş onun, imparatorluk sarayında oldukça seçkin bir yerde olduğu anlamına gelmektedir. Hervé'nin mührünün üzerindeki St. Peter işaretinden ona olan sadakati anlaşılmaktadır. Bu tarz St. Peter tasvirleri Bizans mühürlerinde nadiren kullanılmıştır. Bu mühür Hervé'nin Batı'daki Norman arkadaşlarının bağlılığını devam ettirdiğini gösterir. Shepard, a.g.m., s. 297; Simpson, a.g.m., s. 188.

²⁰ Alexander Kazhdan, "Latins and Franks in Byzantium: Perception and Reality from the Eleventh to the Twelfth Century", *The Crusades from the Perspective of Byzantium and the Muslim World*, Ed. A. E. Laiou, R. P. Mottahedeh, DORLC, Washington 2001, s. 92; Sibyll Kindlimann, *Die Eroberung von Konstantinopel als politische Forderung des Westen im Hochmittelalter, Studien zur Entwicklung der Idee eines lateinischen Kaiserreichs in Byzanz*, Fretz&Wasmuth Verlag, Zurich 1969, s. 28; John Skylitzes, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057*, Introduction, Text and notes by John Wortley, Cambridge University Press, Cambridge and New York 2010, s. 23.4; Simpson, a.g.m., s. 186.

²¹ Ara Edmond, *Matthew of Edessa: The Chronicle of Matthew of Edessa*, Lanham, New York, London 1993, s. 99, 100.

imparatorluk Hervé'nin askeri yeteneğine saygı göstermiş, onu Bizans'ın doğu alaylarının komutanı rütbesine yükseltmiştir. XI. yüzyılda 1040–1063 tarihleri arasında bu seçkin rütbeyi sadece Norman lider Hervé elinde tutabilmiştir. Onun halefleri olan Robert Crispin ve Roussel de Bailleul benzer bir kariyer yolu takip etmişlerse de Hervé'nin yakaladığı askeri statüyü hiçbir zaman elde edememişlerdir.²²

Robert Crispin (?-1073)

Robert Crispin'in yaşamının ilk dönemlerine ait pek fazla bilgi bulunmamaktadır. Ancak onun 1064 yılında İspanya'ya, Müslüman Araplarla mücadele etmek için gitmeden önce, kısa bir süreliğine Normandiya'da bulunduğu bilinmektedir.²³ Crispin 1064/65'te Barbastro şehrinin kuşatılmasında bulunan Hristiyan kumandanlardan biri olarak İspanya'da Araplara karşı savaşmıştır. Düşmana karşı kazandığı zaferden sonra Crispin, İspanya'dan ayrılarak İtalya'ya gitmiştir. İtalyan kronikçi Monte Cassinolu Amatus'a göre Crispin, Bizans İmparatorluk ordusunda görev yapabilmek için Konstantinopolis'e gitmiştir. Onun imparatorluk başkentine ne zaman vardığı ve orduya ne zaman girdiği hakkında kesin bir bilgi yoktur. Ancak 1069'da isyan etmeden bir iki yıl önce Konstantinopolis'e vardığı tahmin edilmektedir.²⁴

Robert Crispin Bizans hizmetine, Selçuklu Türklerinin, Sultan Alp Arslan'ın liderliğinde Anadolu'ya fetih seferleri düzenlediği bir dönemde girmiştir. Bizans imparatoru Romanos Diogenes (1068-1071) bu sırada Bizans'ın Doğu sınırındaki Selçuklu tehlikesine karşı harekâta başlamıştır. Diogenes'in ordusu Makedonyalı, Bulgar askerlerinden ve Uz (Oğuz), Frank ve Vareg ücretlilerinden oluşmaktadır.²⁵ İmparator, ücretli askerlerin yanı sıra hassa birliklerinin de desteğiyle yaklaşık olarak 200.000 kişilik bir ordu toplamıştır. Ancak bu ordu savaş teçhizatından yoksundur. Bu yüzden ordu mensupları geçtikleri bölgenin halkından zorla yiyecek, içecek almış ve bazı zaruri ihtiyaçlarını temin etmişlerdir. Bu durum karşısında ise yerli halk büyük ölçüde rahatsız olmuştur.²⁶

Crispin, Diogenes'in 1068 yılında Selçuklu Türklerine karşı yapmış olduğu ilk sefere (Suriye seferi) ordunun sağ kolunun komutanı olarak katılmıştır. Ancak davranışları kısa zamanda imparatora ciddi endişeler uyandırdığı için Diogenes, onu Konstantinopolis'e dönerken Türk akınlarını önlemek amacıyla doğu sınırına -Armenya bölgesine- göndermiştir. Crispin 1068–69 kışını yaklaşık beş yüz kişiden oluşan askeri birliğiyle burada geçirmiştir. Ancak bu iş karşılığında kendisine ve adamlarına hiçbir ücret ödenmeyince önce vergi memurlarının kasalarını yağmalamış, sonra da bulunduğu eyaletleri haraca bağlamıştır.²⁷ Görünüşe bakılırsa, Crispin'in isyanı, Diogenes'ten talep edip alamadığı rütbelerle ve hediyelerle ilgili olarak onun hükümete karşı olan düşmanlığından kaynaklanmıştır. Crispin'in isyanı, başlı başına Bizans hükümetine karşı bir isyandan çok vergi memurlarının mallarını yağmalama ve onları hırsızlıkla ele geçirme şeklinde olmuştur. Asi Norman şefinin isyanı üzerine Diogenes vakit kaybetmeden karşı atağa geçmiştir. Crispin'in işgal ettiği araziye kesin olarak Bizans'a karşı elinde tutması üzerine Bizans imparatoru Diogenes,

²² Simpson, a.g.m., s. 188.

²³ Elisabeth M. C. Van Houts, "Normandy and Byzantium in the Eleventh Century", *Byzantion, Revue Internationale des Études Byzantines*, Tome LV, 1985, s. 555.

²⁴ Simpson, a.g.m., s. 189; Houts, a.g.m., s. 555.

²⁵ Osman Turan, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ötüken yay., İstanbul 1999, s. 167.

²⁶ Feridun Dirimtekin, "Selçukluların Anadolu'da Yerleşmelerini ve Gelişmelerini Sağlayan İki Zafer", *Malazgirt Armağanı*, TTK yay., Ankara 1993, s. 234.

²⁷ Michail Psellos, *Michail Psellos'un Khronographia'sı*, Çzaev. Işın Demirkent, TTK yay., Ankara 1992, s. 235, dn 359.

vestarch Samuel Alousianos'un kumandasında yer alan doğudaki beş *tagmadan*²⁸ oluşan büyük bir orduyu onun üzerine göndermiştir. Fakat bu mücadeleden Norman lider başarılı çıkmıştır.²⁹

Crispin'in isyanı, onun komutanlığı altında büyük bir ordu kurmak isteyen Diogenes için pek çok problemin kaynağını oluşturmuştur. İmparator, Dorylaion'a³⁰ gidip orada kamp kurduğunda, Crispin, imparatora bir elçi göndermiş ve ondan özür dileyerek affedilmek istemiştir. İmparator, Crispin'i savaştaki hoyratlığı ve cesaretinden ötürü affetmiştir. Attalies'e göre, Romanos'un ordusunun komutanları korkak ve etkisizdir. Bu yüzden Bizans imparatorunun gerçekten ordusu için yetenekli bir komutana ihtiyacı vardır. Çok kısa bir süre sonra Crispin eski mevkiini geri almış ve imparatorun ardından ilerleyerek Selçuklulara karşı yapılan saldırıya katılmıştır. Crispin, Selçuklulara karşı yapılan bu sefere yanında az sayıdaki adamıyla katılmıştır. Geri kalan adamlarını, kendi egemenliği altında bulunan Mauron Kastron'a³¹ koruyucu birlik olarak bırakmıştır.³² Fakat kısa bir süre sonra Diogenes, Crispin'den şüphelendiği için fikrini değiştirmiş ve onu ordudan çıkartarak Abydos'da³³ bir kaleye hapsedirmiştir. Bununla birlikte Crispin'in ordudan çıkarılma sebebi tam olarak kaynaklarda belirtilmemiştir. Attalies'e göre, imparator onu, kendisine komplo kurmakla suçlamıştır. Diogenes, Norman liderin yeterince adamı olmadığı için bir süreliğine isyan etmediğini, vakti geldiğinde isyan edeceğinden şüphelendiği için onu görevinden almıştır. Attalies bu görüşün doğru olduğunu söylese de Bizans imparatoru şüphelerinden dolayı onu işinden çıkardığı gerçeğini asla kabul etmemiştir.³⁴

Crispin'in Bizans ordusundan çıkartılmasından sonra Bizans ve Selçuklu kuvvetleri Malazgirt'te savaşmış ve Diogenes'in ordusu büyük bir hezimete uğramıştır. Selçuklu sultanı, Malazgirt Savaşı'nda Bizans ordusunun büyük bir kısmının kaçışı karşısında Romanos'un itibarını görünce ona bir imparatora yakışacak şekilde davranmıştır. Yaklaşık sekiz gün sultanın elinde esir olarak kalan Diogenes, belirli şartlar karşılığında serbest bırakılmıştır.³⁵ Kaynaklara göre Diogenes, Selçuklu hükümdarıyla, Malazgirt, Urfa ve Antakya'yı Selçuklu sultanlığına bırakılacağına, yıllık bir miktar vergi verileceğine, bunlara karşılık ise kendisinin serbest kalacağına dair bir anlaşma yapmıştır. Bizans başkentinde Diogenes'in serbest kalışı haberi imparatoriçe Eudokia'yı sevindirmesine rağmen John Dukas'ı pek memnun etmemiştir. Vareglerin desteğini alan John Dukas, VII. Mikhail'i imparator ilan etmiştir. Bu arada imparatoriçe Eudokia bir manastıra kapatılmış ve Diogenes'in de imparatorluğuna son verilmiştir.³⁶ Norman şef Crispin bu sırada Mısır'da sürgündeyken boş durmamış, ordusunu yenilemiş ve eski gücüne kavuşturmuştur. Diogenes'ten sonra Bizans tahtına geçecek olan

²⁸ Tagma (çoğ. Tagmata), *battalion* (300–1300 civarında askerden oluşan birlik) ya da *regiment* (çeşitli battalionlardan oluşan askeri birlik) gibi askeri birliklerden oluşan daha büyük bir askeri güç olarak kullanılmış terimdir.

²⁹ Simpson, a.g.m., s. 189.

³⁰ Eskişehir.

³¹ Bugünkü Şebinkarahisar.

³² Mikhael Attalies, *Tarih*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 2008, s. 131, 132; Simpson, a.g.m., s. 190.

³³ Yukarı Mısır'da Nil nehrinin batı kıyısındadır.

³⁴ Jonathan Shepard, "The Uses of the Franks Eleventh-Century Byzantium", *Anglo-Norman Studies XV. Proceedings of the Battle Conference 1992*, Ed. M. Chinall, The Boydell Press, Woodbridgw 2000, s. 297; Simpson, a.g.m., s. 190.

³⁵ Bknz. Speros Vryonis, "The Greek and Arabic Sources on the Eight Day Captivity of the Emperor Romanos IV in the Camp of the Sultan Alp Arslan after Battle of Mantzikert", *Novum Millennium Studies on Byzantine History and Culture Dedicated to Paul Speck*, 19 December 1999, ed. C. Sode&S. Takacs, Ashgate, Aldershot, Burlington 2001, s. 439-450.

³⁶ Treadgold, *A History of Byzantine*, s. 603.

imparator Mikhail, Diogenes'e karşı Crispin'den faydalanmak istemiştir. Mikhail, Crispin'i Abydos'daki sürgünden merkeze çağırdıktan sonra Diogenes'in ondan esirgediği hediyeleri ve rütbeleri kendisine fazlasıyla vermiştir. Diğer Norman şeflerinden farklı olarak Crispin, imparatorun desteğini de alarak Bizans'taki iç savaşta yer almıştır. Aynı zamanda elde ettiği güçle o, Bizans siyasi ve askeri hayatında önemli bir noktada bulunduğu farkına varmıştır.³⁷ Merkeze döndükten sonra Konstantin Dukas, Norman komutanın yardımıyla Diogenes'e karşı ilerlemiş ve Amasya yakınlarında onu yenilgiye uğratmıştır. Böylece Diogenes tarih sahnesinden silinmiştir.³⁸

Crispin hakkında kaynaklardaki son bilgi 1073'teki ölümüyle ilgilidir. Crispin'in nasıl öldüğü tam olarak bilinmemektedir. Ama bazı çağdaş yazarlar onun Bizans başkentinde zehirlenerek öldürüldüğünü iddia etmiştir. Bizans'a karşı giriştiği isyan teşebbüsüne rağmen, dönemin Bizans tarihçileri onu, parlak bir komutan olarak resmetmişlerdir. Kuşkusuz Crispin de Bizans askeri servisine girdiğinde bozulmuş durumda olan orduyu ıslah etmeğe uğraşmıştır.³⁹

Bu arada üzerine durulması gereken bir başka Norman lider ise Raimbaud'dur. Malazgirt Savaşı'ndan sonra, Diogenes'in yenilgisiyle ortaya çıkan karışıklıktan Ermeni komutan Filaretos da yararlanmış ve yönetime karşı isyan etmiştir. Filaretos Malazgirt Savaşı öncesinde Diogenes'in 1069'da düzenlediği Doğu seferine katılarak bir miktar asker ile Malatya civarında Selçuklu Türklerine karşı çarpışmıştır. Malazgirt Savaşında da görev alan Ermeni general Filaretos daha sonra Maraş'ta 1085'e kadar sürecek olan bir egemenlik kurmuştur. 1071 Malazgirt Savaşı'ndan kurtardığı bir kısım askerleriyle Romanpolis kalesi ve etrafına çekilen Ermeni komutan bu bölgede faaliyetlere başlamıştır. Ermeni komutan, görev yaptığı bölgeden dolayı Normanları çok iyi bilmektedir. Filaretos, Urfa'yı da içine alacak şekilde büyük bir bölgeyi kontrol altına almıştır. 20.000'den fazla savaşçıya komutanlık eden Filaretos'un ordusunun büyük bir kısmı Normanlar'dan oluşmaktadır. Bu sırada Normanların lideri Raimbaud sekiz bin askeriyle 1073'ün başında Ermeni generale bağlanmıştır.⁴⁰ Filaretos ile hareket eden Raimbaud'un ilk hedefi Fırat nehrinin sol tarafında kalan Harput yakınlarındaki 'Frank' anlamına gelen Afranji kalesidir. Raimbaud ve Filaretos buraya geldiklerinde Urfa'dan ve Antakya'dan bir kısım Ermeni daha onlara katılmıştır. Bu sırada 1074'te Sason Prensi Ermeni Thoron ile çatışmaya giren Raimbaud, Filaretos'un çadırını savunurken öldürülmüştür.⁴¹

Roussel de Bailleul (?-1078)

Roussel de Bailleul'un yaşamına dair kaynaklarda çok fazla bilgi mevcut değildir. Sadece Bailleul ailesinin dönemin soylu ailelerinden biri olduğu ve onun Sicilya'ya Robert Guiscard'ın yanına gittiği bilinmektedir.⁴² Roussel'in Normandiya'dan ayrılırken eşini ve çocuklarını da yanına alması bilgisinden dolayı bir daha ülkesine dönmeyecek şekilde yola çıktığı anlaşılmaktadır. 1063'te İtalya'ya varan Roussel, Palermo'yu ele geçiren Tancred de Hauteville'nin on iki oğlundan biri olan Roger'in yönetimindeki yüz savaşçıdan biri olarak

³⁷ Shepard, a.g.m., s. 298; Georgios Theotokis, "Rus, Varagian and Frankish Mercenaries in the Service of the Byzantine Emperors (9th-11th C.) Numbers, Organisation and Battle Tactics in the Operational Theatres", *Byzantina Symmeikta*, 22, 2012, s. 148.

³⁸ Psellos, a.g.e., s. 236; Treadgold, *A History of Byzantine*, s. 603; Kazhdan, a.g.e., s. 92.

³⁹ Simpson, a.g.m., s. 192.

⁴⁰ Dirimtekin, a.g.m., s. 234; H. Robert Hews, *Armenia, A Historical Atlas*, The University of Chicago Press, Chicago, London 2001, s. 32.

⁴¹ Nicole ve McBride, a.g.e., s. 48.

⁴² Simpson, a.g.m., s. 203, dn. 26.

önemli hizmetlerde bulunmuştur.⁴³ Sicilya’da Norman hakimiyeti kesinleştikten kısa bir süre sonra Robert Crispin’in vasıtasıyla onun takipçisi olarak Roussel, Bizans ordusunda görülmüştür.⁴⁴ Bu yüzden Roussel’in da Bizans ordusuna tahminen 1067/68 tarihlerinde katıldığı söylenebilir. Büyük ihtimalle X. Konstantin’in ordusunda görev alan Roussel, Balkan yarımadasında Peçeneklere ve Oğuzlara karşı savaşımıştır.⁴⁵

Bizans kaynaklarında Roussel’in adına 1071’de Diogenes’in Selçuklular üzerine yaptığı üçüncü seferde rastlanmaktadır. Selçukluların, Doğu Anadolu’ya XI. yüzyılın öncesinde akınları başlamış, Büyük Selçuklu İmparatorluğu’nun gerek kuruluş devrinde gerekse kurulduktan sonraki dönemlerinde bu akınlar devam etmiştir. Sultan Alp Arslan da Anadolu’ya yönelmiş ve uzun bir süre Urfâ’yı kuşatmıştır. Ancak şehir düşmeyince güneye yönelerek Halep’e varmıştır. Daha sonra da Dimaşk’a doğru harekâta geçmiştir. Ancak, Bizans imparatoru Romanos Diogenes’in, Türkleri Anadolu’dan tamamen çıkarmak için büyük bir orduyla sefere çıktığı haberini alınca sultan Alp Arslan, Mısır üzerine yürümekten vazgeçerek ordusuyla birlikte Malazgirt’e yönelmiştir.⁴⁶

Diogenes, Selçukluların ilerleyişini durdurmak amacıyla uzun bir hazırlığın ardından ordusuyla Erzurum’dan doğuya doğru ilerlemiştir. Ordusunun esas kısmını Peçenek askerleri oluştururken Roussel liderliğindeki Norman kuvvetleri de ikinci sırada yer almıştır. Malazgirt Savaşı üzerine yapılan incelemelere bakıldığında pek çoğunda Roussel’un 500 ya da daha fazla Norman ile savaşa katılmış olduğu yazılmaktadır. Roussel ilk olarak Ahlat çevresinde askerleriyle kamp kurmuştur. Bizans imparatoru, Aras nehrine, yani güneye dönmeden önce aynı rota boyunca doğuya doğru ilerlemeye devam etmiştir. Oradan doğuya Muratsu vadisi boyunca ilerleyerek Muş’a ve sonra da Malazgirt’e varmıştır. Diogenes, ilk hedefine varmadan önce Joseph Tarchaneiotes⁴⁷ kumandasındaki büyük bir birliği Ahlat’a Roussel’a yardımcı güç olarak göndermiştir. Roussel ve Tarchaneiotes yönetimindeki ordu bölgeden ayrılmıştır. İki kumandan Ahlat’ın güneyinden ve doğusundan yaklaşan düşmanla kendi güçleri arasında ne kadar mesafe olduğunu yanlış hesaplayınca Selçuklu Türklerinin karşısına ani bir şekilde çıkmışlardır. Bu karşılaşmadan sonra neler yaşandığı ise kaynaklarda belirtilmemiştir.⁴⁸ İki komutan Bizans topraklarına geri çekilmişse de Selçuklu ordusunun ani bir baskın yapmasından korkmuşlardır. Bunun yanı sıra daha sonra onların, Diogenes’e karşı tavırlarına bakıldığında savaşın gidişatını görerek komutanlarına ihanet ettikleri anlaşılmaktadır. Roussel’in da Crispin gibi, imparatorluk içindeki sivil savaflara katıldığı ve devamında Bizans’ın entrika politikasına kolayca uyum sağlamıştır.⁴⁹

Bizans ordusunun sağ ve sol kanadının muharebeden çekilişinin ardından yedek kuvvetlerin kumandanı Andronikos Dukas, imparatorun öldüğünü ilan ederek savaş meydanından uzaklaşmıştır. Bizans ordusunun geri çekilmesine rağmen, Diogenes savaşın

⁴³ Luois Bréhier, “Les aventures d’un chef normand en Orient au XIe siècle”, *Revue des Cours et Conférences, de la Faculté des Lettres de Paris* XX, 1911, s. 176.

⁴⁴ Kindlimann, a.g.e., s. 29.

⁴⁵ Simpson, a.g.m., s. 192.

⁴⁶ Erdoğan Merçil, “Türkçe Selçuknâme’ye Göre Malazgirt Savaşı”, *TED*, 1971, 2. Baskıdan ayrı basım, s. 17, 18.

⁴⁷ Malazgirt savaşına katılan Joseph Tarchaneiotes oldukça saygıdeğer bir Bizans komutanıdır. Savaş esnasında 30000–40000 kişilik bir birliği yönetmiştir.

⁴⁸ John Haldon, *The Byzantine Wars, Battles and Campaigns of the Byzantine Era*, Tempus Publishing, Brimscombe 2001, s. 116-118.

⁴⁹ Simpson, a.g.m., s. 193.

sonuna kadar cesurca mücadele etmiş ancak Alp Arslan'ın kuvvetleri karşısında başarılı olamamıştır.⁵⁰

Malazgirt yenilgisiyle birlikte Bizans'ın içinde yaşanan sivil savaşlar hız kazanmış, Türkler ise bu durumdan faydalanarak Bizans'a nüfuz etmişlerdir. Mikhail Psellos gibi Dukas'ın yandaşları Konstantinopolis'te kontrolü ele almışlardır. Dukas, Eudokia'yı manastıra kapatmış, Komnenos'un annesi Anna Dalasseni'yi de sürgüne göndermiştir. Bu arada Diogenes, Türk sultanı tarafından serbest bırakılmıştır. Diogenes, Konstantinopolis'te yaşanan gelişmeleri öğrenince Amasya'yı kendisine merkez yapmıştır. Ancak merkezden gönderilen bir ordu tarafından Diogenes yenilgiye uğratılmış ve Antakya'ya çekilmek zorunda kalmıştır. Antakya dükü Ermeni Khachatur ona yardım etmiştir. Diogenes ertesi yıl tekrar muhalifleri tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Bu arada Diogenes Adana'da yakalanmış, gözlerine mil çekilmiştir. Bir yıl sonra ise yaralarından dolayı ölmüştür.⁵¹ Diğer taraftan Malazgirt yenilgisinden sadece dört ay önce Robert Guiscard, Bari'yi alarak Bizans'ın İtalya'daki son toprak parçasını ele geçirmiştir. Bizans yöneticilerinin bu gelişmeye cevabı ise bir evlilik anlaşmasıyla olmuştur. Guiscard'ın kızı ile VII. Mikhail Dukas'ın oğlu Konstantin 1074'te evlenmesiyle Bizans, bölgedeki Norman gücüne karşı politikasını değiştirmiştir. Bizans için çok önemli bir şehir olan Bari'nin düşmesi devletin içinde bulunduğu kötü durumu bir kez daha göstermiştir.⁵²

Bizans'ta yaşanan bu taht mücadelesinde Roussel da, Diogenes'e karşı John Dukas'ı desteklemiştir. Böylece imparatorun yeğeni Mikhail tek başına Bizans tahtına geçmiştir. Ancak Roussel bundan sadece iki yıl sonra, şimdi desteklediği imparatora karşı isyan edecektir. Aradaki bu iki yıl boyunca Roussel'in Bizans'ta ne işle meşgul olduğu çok iyi bilinmemekle birlikte orduda çok hızlı bir şekilde yükseldiği anlaşılmaktadır.⁵³ 1073'te VII. Mikhail, geleceğin imparatoru Aleksios Komnenos'un büyük kardeşi, İsaac Komnenos'u *grand domestikos* unvanıyla Türk akınlarını durdurmak amacıyla Doğu'ya göndermiştir. Roussel da bu ordu içinde yer almıştır. Ancak yola çıktıktan kısa bir süre sonra Roussel kendi birliğiyle ordudan ayrılmış ve yönetime karşı isyan etmiştir. Bu isyana geçmeden önce Bizans'ın Türklerle karşı yapmış olduğu bu sefere değinmekte fayda vardır. Isaac Komnenos Kayseri yakınlarında Türklerle karşılaşmış ve iki taraf arasında yaşanan mücadele de Bizans kuvvetleri yenilmiş, hatta Isaac Komnenos esir alınmıştır. Aleksios Komnenos ise Ankara'ya kaçabilmiştir. Bizanslıların Isaac Komnenos'un fidyesini vermesi üzerine, serbest kalan Isaac Komnenos Ankara'ya gelerek kardeşiyle yeniden birleşmiştir. Ancak bu sırada Ankara da yeterince güvenli değildir. Zaten Komnenoslar Konstantinopolis'e dönerken İzmit yakınlarında yaklaşık iki yüz kişilik bir Türk birliğiyle karşılaşmışlar, Türklerin yapmış olduğu atak karşısında Komnenos ve birliği başkente kaçmak zorunda kalmıştır. Sadece Malazgirt Savaşı'ndan iki yıl sonra Bizans Anadolu'sunun manzarası çok değişmiştir. Anadolu içinde küçük köylerde Bizans, varlığını devam ettirmesine rağmen, Anadolu kıyıları hatta Boğaz'a kadar olan yerler artık Selçuklu Türklerinin kontrolündedir.⁵⁴

⁵⁰ Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye, Siyasi Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1218)*, Ötüken yay., İstanbul 2004, s. 59, 60.

⁵¹ Michael Angold, "The Byzantine Empire, 1025-1118", *NCMH*, vol. IV, c. 1204-c. 1198, Part II, Ed. D. Luscombe, J. Riley-Smith, Cambridge University Press, New York, Cambridge 2004, s. 238, 239; Bréhier, a.g.m., s. 194, 195.

⁵² Paul Magdalino, "The Medieval Empire", *The Oxford History of Byzantium*, ed. C. Mango, Oxford University Press, Oxford New York 2002, s. 189, 190.

⁵³ Simpson, a.g.m., s. 193.

⁵⁴ D. A. Korobeinikov, "Raiders and Neighbours: The Turks (1040-1304)", *The Cambridge History of Byzantine Empire, c. 500-1492*, ed. J. Shepard, Oxford University Press, Oxford, New York 2008, s. 704.

Selçuklu Türkleri dışında Bizans'taki otorite boşluğundan bu dönemde bir de Roussel de Bailleul faydalanmak istemiştir. Norman liderin Bizans ordusundan ayrılmak için uzun zamandan beri beklediği fırsatı ona himayesindeki askerlerinden biri vermiştir. Askerlerinden birinin yerli halka zarar vermesi üzerine bu durum, Isaac Komnenos'a bildirilmiştir. Isaac Komnenos suçlunun huzuruna getirilmesini isteyince Roussel da bunu bahane ederek kendi birliğiyle ordudan ayrılmış ve isyan etmiştir.⁵⁵ Roussel'in Bizans İmparatorluğu'nun en zor günlerinde, ordudan ayrılarak devlete karşı yapmış olduğu isyanının etkisini dile getiren Bizans tarihçilerinden biri de Anna Komnena'dır. O, eserinde Roussel'in isyanını şöyle anlatmıştır:

Roussel bir Kelt idi, vaktiyle Rum ordusuna katılmıştı; ama mutlu bahtı (elde ettiği başarıları) sonucunda kibirden şişerek, çevresine, önemli bir ordu oluşturacak kadar, asker topladı; ordusunun bir bölümü kendi memleketlerinden, bir bölümü ise her soydan gelme kişilerden idi; bundan sonra korkunç bir asi oldu. Türklerin bahtının, Rumların bahtına üstün geldiği ve Rum egemenliğinin pek sarsılmış bulunduğu, onların (Türklerin) ayakları altında çıtırdayan kum taneleri kadar kalabalık sayıda sökün ettikleri zamanda, işte tam bu sırada bu kişi de Rum devletine karşı saldırıya geçti. Üstelik huyu yönünden pek hırslı ve ayrıca devletin tehlikeli dönemde bulunduğunu görerek, açıkça ayaklanmaya daha da eğilim gösterir olduğundan, hemen hemen tüm doğu illerini (Anadolu'yu) talan etti.⁵⁶

Roussel, isyan planını daha merkezdeyken yapmıştı. Malazgirt Savaşı'ndan sonra ise iyi bir fırsat yakalayarak Isaac Komnenos'un kumandasındaki ordudan ayrılmış ve Amasya'yı daha sonra gerçekleştireceği faaliyetler için kendisine merkez yapmıştır. Buradan sonra da Anadolu'da Bizans'ın en eski themalarından olan Armenya themasının büyük bir kısmını kontrolü altına almıştır. Roussel yaklaşık beş yüz kişiden oluşan ordusuyla Malatya'ya gidip orayı daha sonra gerçekleştireceği eylemlerinin merkezi yapmıştır. Roussel, Malatya'ya vardıktan sonra, Türklerle karşı atağa geçmiş ve onları yenilgiye uğratmıştır, daha sonra ise Kayseri'ye yönelmiştir.⁵⁷

İmparatorluğun merkezinde ise hükümetin kontrolünün yanı sıra imparatorun güvenini de kazanmış olan kurnaz hadım Nikoforitzes, VII. Mikhail'in amcası John Dukas'ı bir ordunun başına atayarak onu, isyana karşı göndermeye karar vermiştir. Roussel kış aylarında isyan etmiş 1074'ün yazında imparator Roussel'in üzerine bir kuvvet göndermiştir.⁵⁸ İmparatorluk ordusu Bitinya dağlarını geçerek Anadolu'ya girmiş, asi Roussel ile görüşmek için onun kamp kurduğu Sangarious⁵⁹ bölgesine ilerlemiştir. İmparator öncelikle Roussel'a bir elçi göndererek ona hediyeler, ödüller, rütbeler bahşederek barış için öneride bulunmuştur. Asi komutan kendi zaferinden o kadar emindir ki kendi konumunu düşürebileceğinden bu şartları kabul etmeyi reddetmiştir. Bunun üzerine iki ordu Sakarya nehri üzerinde Zompi köprüsü yakınlarında karşılaşmıştır. Roussel'in güçleri, imparatorluk ordusu karşısında, Bizans'ın artçı kuvvetlerini oluşturan Frank birliğinin geri çekilmesi sayesinde zafer kazanmıştır. Gerçekten de Roussel'in yönettiği bu savaşla Norman şef sadece zafer kazanmamıştır, aynı zamanda John Dukas, onun oğlu Andronikos ve Basil Malezes gibi önemli kişileri esir almıştır. Kısa süre içerisinde Norman lider Roussel neredeyse tüm kuzey Anadolu'yu ele geçirmiştir. Müthiş başarılarının

⁵⁵ Bryennios, a.g.e., s. 73.

⁵⁶ Anna Komnena, *Alexiad, Anadolu'da ve Balkan Yarımadasında İmparator Alexias Komnenos Dönemi'nin Tarihi, Malazgirt'in Sonrası*, Çev. Bilge Umar, İnkilap Kitabevi, İstanbul 1996, s. 16.

⁵⁷ Simpson, a.g.m., s. 194; Bréhier, a.g.m., s. 196.

⁵⁸ D. I. Polemis, "Notes on Eleventh Century Chronology (1059-1081)", *Byzantine Zeitschrift*, 58, 1965, s. 67.

⁵⁹ Sakarya.

devamında hızlı bir şekilde merkeze doğru ilerlemiştir. Norman liderin amacı ele geçirmiş olduğu bölgelerin imparatorluk tarafından tanınmasıdır. Roussel'in her hareketi imparatorluk hükümetinden en fazlasını elde etmeye yöneliktir. VII. Mikhail, Roussel'a bir elçi gönderip ona pek çok hediye ve rütbeyle birlikte *senior* itibarını sunduğunda Roussel bütün bu hediyeleri reddetmiş ve merkeze doğru sefere çıkmıştır. Yaklaşık üç bin kişilik bir güçle imparatorun kalbine korku salmaya yeterken önceden esir olarak elinde tuttuğu John Dukas ve Basil Maleles sadece onun hükümetle pazarlık etmesini güçlendirmiştir. Cyropolis'de⁶⁰ Roussel kamp kurduğunda etrafındaki evleri ateşe vererek halkın kızmasına ve korkuya kapılmasına sebep olmuştur. İmparator, asinin kızgınlığını yatıştırmak için iyi niyetinin bir jesti olarak Roussel'in eşi ve çocuklarını onun kampına göndermiştir. Yine bu arada imparator, asi Norman lideriyle çarpışmak için gizlice ücretli Türk askeri toplamıştır.⁶¹ Bu sırada Roussel'in etrafında sadece üç bin kişi vardır; ama bunlar kendisine tam bir sadakatle bağlı, mükemmel donanımlı ve iyi yetiştirilmiş kimselerdir. Bunlar teke tek her bir Bizans ve Türk askerinden üstündür. Şimdi Roussel imparatora Türklerden daha tehlikeli görünmektedir.⁶²

Bizans imparatorunun kendisine karşı hazırlık içerisinde olduğunu öğrenen Roussel, Türklere karşı bir ordu oluşturmak için süratle İzmit'e yönelmiştir. Bizans'a karşı giriştiği mücadeleye meşru bir bahane yaratmak için Roussel elindeki esir John Dukas'ı imparator ilan etmiştir (1074'ün sonu). Başından beri Norman liderin niyeti belirsizdir, bununla beraber Dukas'ın esareti döneminde (1074 yazının başlangıcında) ikisi arasında bir anlaşma olmuş ve bu anlaşmayla Norman şefinin isyanı artık bir darbe biçimine dönüşmüştür.⁶³ Aslında Roussel, Dukas'ı imparator ilan ederken, onun fikrini tam olarak almamıştır. Roussel, Dukas ile Bitinya bölgesine geldiğinde ona oldukça saygılı davranmıştır. Bu sıralarda Dukas'ın oğlu Andronikos ağır yaralara maruz kalmış, bu durum karşısında Roussel çocuklarını rehin almak şartıyla onu merkeze göndermiştir. Yani, Dukas bulunduğu sıkıntılı ortamdan dolayı Roussel'in davasına ortak olmuştur. Bizans imparatoru Mikhail ise bu durumdan oldukça rahatsız olmuştur. Daha önce belirtildiği gibi Mikhail'in oğlu Konstantin, bir ordu toplayarak Roussel üzerine gitmeye karar vermiştir. Ancak Konstantin'in bu sefer esnasında ani ölümü sadece Roussel'in güçlenmesini sağlamıştır.⁶⁴

Bu yenilginin üzerine ümitsizlik ve çaresizlik içerisindeki Mikhail, kendisine yardıma muktedir yegâne kuvvete başvurmuştur. Kutalmışoğlu Süleyman Şah'a bir elçi göndererek ondan Roussel'in isyanını kökten yok etmek için yardım istemiştir. Kutalmışoğlu Süleyman Şah metbuu olan Büyük Sultan Melikşah'ın rıza ve müsaadesiyle imparatora yardım etmeyi kabul etmiş ve buna bedel olarak da Anadolu eyaletlerinden şimdiye kadar ele geçirdiği topraklarını kendisine terk edilmesini talep etmiştir.⁶⁵ İsteklerinin kabul edilmesi üzerine Türk Sultanı Bizans'a gerekli olan desteği vermiştir. VII. Mikhail tarafından Roussel'a karşı yaklaşık altı bin Türk'ten oluşan bir ordu toplamıştır. Roussel'in birliği ise daha az kişiden oluştuğu için Roussel, John Dukas'ı imparator ilan ettiğini geniş ölçüde etrafa duyuramamıştır.⁶⁶ Bu sırada bir Türk grubu tarafından Roussel ve John Dukas esir olarak yakalanmıştır. Geri kalan Normanlar ise Roussel'in eşi ile birlikte Bitinya'ya giderek Metabole

⁶⁰ Üsküdar.

⁶¹ Simpson, a.g.m., s. 194, 195.

⁶² Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi, I. Cild, Birinci Haçlı Seferi ve Kudüs Krallığı'nın Kuruluşu*, Çev. Fikret Işıltan, TTK yay., Ankara 1998, s. 52.

⁶³ Simpson, a.g.m., s. 195; Runciman, a.g.e., s. 52.

⁶⁴ Speros Vryonis, *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the eleventh through the Fifteenth Century*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London 1971, s. 70, 71.

⁶⁵ Runciman, a.g.e., s. 52.

⁶⁶ Simpson, a.g.m., s. 204, dn. 37.

kalesine sığınmıştır. Görünüşte Bizans bu mücadeleyi kazanmış gibidir. Ancak imparator düşmanları bir taraftan Dukas'ın fidyelerini ödeyerek, diğer taraftan da Roussel'in eşi, onun fidyelerini ödeyerek esirler serbest bırakılmıştır.⁶⁷

Türklerin elinden kurtulduktan sonra Roussel, ordusunun kalıntıları toplayarak Armenia themasına kaçmıştır. Buradan Pontus bölgesindeki kaleleri, özellikle Niksar ve Amasya bölgesini zapt ederek vergi gelirlerini toplamıştır. VII. Mikhail ve Nikoforitzes, şimdi kaynaklarının sonuna gelmişlerdir. Bu büyük tehlikeyi tamamen bertaraf edebilmek için son bir plan yapmışlardır. Aleksios Komnenos'a para ve asker vererek onu Roussel'in üzerine göndermişlerdir. Becerikli ve enerjik, geleceğin *basileus*u Aleksios Komnenos Kafkasya'dan gelen Alanlar'dan, Amasya'da bir ordu kurmuştur. Aslında bu birlik daha önce de Roussel'in üzerine gitmiştir ancak başarılı olamamıştır. Roussel ise bir taraftan Selçuklu Türklerine karşı savaşırken diğer taraftan da Kafkasya üzerinden gelen Alan Türkleri ile çarpışmış ve bu mücadelelerden başarılı çıkmıştır.⁶⁸ Üç bin kişilik bir orduyla adı geçen güçler karşısında başarılı olmak oldukça güç bir iştir. Bu başarının tek açıklaması ise Roussel'in bir komutan olarak askeri yeteneğidir. Roussel bu başarılarından sonra bölgedeki zengin ve önemli köyleri ele geçirmekle kalmamış stratejik açıdan mühim olan bazı kaleleri de zapt ederek bölgenin vergi gelirlerini toplamıştır. Böylece Roussel, ordusunun sürekliliği için gelir kaynakları elde ederken bölge halkı için güvenli bir ortam temin etmemiştir.⁶⁹

Roussel bölge halkı için bu güvenli ortamı sağlarken çok titiz davranmıştır. O, köy halkını ve kendi askerlerini birlikte hakimiyeti altına almış ve onları adil bir yöntemle idare etmiştir. Vergilerin toplanması ve harcanması yerli Bizans memurlarının elinden alınarak Normanlara verilmiştir. Aynı zamanda halk üzerindeki mali talepler Bizans yönetimine kıyasla daha hafiftir. Bu güvenli ortamda Roussel'in askerleri yeteri kadar çoğalınca Niksar şehrini de kapsayacak şekilde bir bölgede garnizonlar kurulmuştur. Son zamanlarda Roussel'in ordusu düşman Bizans ordusuna oranla sayısının artırmasının yanında Armenia themasının sakinlerinin de kazanç gelirleri ve talepleri artmıştır. Kısaca, Roussel Türk akınlarına karşı bölgenin güvenliğini sağlamış, böylece bölge halkı da gönüllü olarak kendi yönetimlerini Norman komutana teslim etmişlerdir.⁷⁰

Aleksios, Roussel'in peşini bırakmamış, onun üzerine akınlar düzenlemiş ve bölgenin stratejik öneme sahip kalelerini kuşatmıştır. Roussel da Aleksios da birbirleriyle çarpışabilmek için sayı olarak yeterince güçlü değillerdir. Bu yüzden bu çarpışmanın sonucunu Türklerin desteğini alacak taraf belirleyecektir. İki kumandan da Suriye Selçuklu meliki Tutuş (1077–1092)'un yanına elçiler göndererek onun askeri desteğini istemişlerdir. Aleksios iyi bir ücret, saygınlık ve Bizans ile iş birliği teklifiyle Tutuş'un desteğini almaya muvaffak olmuştur.⁷¹ Tutuş, kısa süre içinde Roussel'i yakalamıştır, ancak onu Aleksios'a teslim etmek için öncelikle Aleksios'un vaat ettiği parayı istemiştir. Ancak Aleksios'un elinde o kadar para yoktur. Bu fırsatı da kaçırmak istemeyen Aleksios, Amasya halkından özellikle de zengin kesimden Roussel'in yakalanması için yardım istemiştir. Ama Aleksios'un sözlerine kızan Amasya halkı ona karşı isyan etmiş ve Roussel'i da Tutuş'un elinden kurtarmaya kalkışmıştır. Aleksios geri adım atmamış, Amasya halkını kendisiyle ittifak yapması için zorlamıştır. Aleksios'un tehditleri sonucunda halk, yönetimin gazabından korkmuş ve ona itaat etmeyi

⁶⁷ Simpson, a.g.m., s. 196; Bréhier, a.g.m., s. 96.

⁶⁸ Bréhier, a.g.m., s. 96; Simpson, a.g.m., s. 192.

⁶⁹ Simpson, a.g.m., s. 196.

⁷⁰ Shepard, a.g.m., s. 301.

⁷¹ Simpson, a.g.m., s. 197, Michael Angold, "Belle époque or Crisis?", *Cambridge History of Byzantine Empire*, c. 500-1492, Ed. Jonathan Shepard, Cambridge University Press, New York, Cambridge, 2008, s. 610; Anna Komnena, a.g.e., s. 18, 19.

kabul etmiştir.⁷² Ancak Aleksios, bölge halkının Roussel'ı kaçırmak için herhangi bir girişimde bulunmasından çekindiği için zekice bir plan yapmıştır. Bu plana göre Roussel yalandan kör edilmiş ve o halde Amasya halkının arasına çıkartılmıştır. Böylece halk arasındaki kargaşa da son bulmuştur. Bundan sonra Aleksios, Roussel'in askerlerini dağıtmış ve daha önce asi Norman şefinin ele geçirdiği kaleleri alarak Amasya'da barışı sağlamıştır. Tüm bu gelişmelerin ardından Aleksios, esir Roussel'ı da alarak imparatorluk merkezine doğru yola çıkmıştır.⁷³ Açıkçası Roussel bölge halkının kendisine destek olmasından hoşnuttur. Bölgede Bizans otoritesini tam olarak gösterememesi, buradaki halkın sürekli Türk akınlarına maruz kalması ve bu sırada Roussel'in bölgede güvenilir bir ortam sağlaması bölge halkının onu savunmasına yol açmıştır.

Roussel'in esir alınışından iki yıl sonra birisi Anadolu'da diğeri Balkanlar'da olmak üzere hemen hemen aynı zamanda Bizans askeri aristokrasisinin temsilcilerinden iki kişi ayaklanmıştır. 1072 yılında İslav isyanını bastırmış olan Dyrhakhion *duks*'u Nikephoros Bryennios devletin Avrupa arazisinde bulunan Bizans askeri aristokrasisinin en itibarlı mümessilidir. 1077 Kasım ayı başında mukabil imparator sıfatıyla doğum yeri olan Edirne'ye giderek buradan Bizans merkezine kadar ordusuyla ilerlemiştir. Anatolikan themasının *strategos*'u Nikephoros Botaniates ise Anadolu asalet sınıfının tipik bir temsilcisidir. 1078'de kendisini imparator ilan ettirerek Kutalmışoğlu Süleyman Şah'ın yardımını sağladıktan sonra Konstantinopolis üzerine yürümüştür.⁷⁴ Bu isyanlar karşısında merkezde hapisane de tutulan Roussel, Bizans imparatoru tarafından serbest bırakılarak Aleksios Komnenos ile birlikte Bryennios'un isyanını bastırması için onun üzerine gönderilmiştir. Roussel'in ilk durağı Athyros⁷⁵'dur. Buradan sonra ise Trakya'da Heraklion'a⁷⁶ sevk edilerek burada nöbeti devralmıştır. Karşı tarafla yüzleşmeksizin Roussel şehri kolayca ele geçirmiştir. Ama bu sırada Roussel, Hellespont'a⁷⁷ varıp imparator VII. Mikhail'e karşı zafer ilan etmeye hazırlanan Nikephoros Botaniates'in isyanına bağlılığını bildirmiştir.⁷⁸ O zaman hüküm süren büyük karışıklıklara rağmen üstünlük Anadolu'da kalmıştır. Nikephoros Botaniates, Avrupa'daki rakibi ve adaşından daha önce hareket etmiştir. Başkentte ise Nikoforitzes'in hoşla gitmeyen idaresi sonucu hükümete karşı muhalif parti bütün ümitlerini Anadolu kumandana bağlamıştır. Botaniates 1078 martında ordusuyla İznik'e girmiştir. Tam bu sırada merkezde kilisenin de büyük ölçüde desteğiyle bir isyan patlak vermiştir. Mikhail Parapinakes tacını terk ederek Studios manastırına çekilmek zorunda kalmıştır. İmparatorluğa Nikephoros Botaniates çağırılmıştır. Botaniates 24 Martta Konstantinopolis'e girerek aynı gün içinde patriğin eliyle imparatorluk tacını giymiştir.⁷⁹

Nikephoros Botaniates tahtı ele geçirmesine rağmen, Roussel'in tehlikeli hareketi Norman şefinin hayatına mal olmuştur. Bizanslı tarihçiler Roussel'in gizemli ve ani ölümü hakkında pek bir şey yazmamışlardır. Nikephoros Botaniates merkeze doğru harekete geçtiği sıralarda (1078 Martının sonu) *logothete* Nikephoritzes merkezden kaçmıştır. Ancak, o, Heraklion'da Roussel tarafından durdurulmuştur. Nikephoritzes, merkeze getirilemeden önce Roussel gizemli bir şekilde ölmüştür. Norman lider, esiri Nikephoritzes tarafından zehirlenerek

⁷² Simpson, a.g.m., s. 197.

⁷³ Bryennios, a.g.e., s. 105, 106.

⁷⁴ Ostrogorsky, a.g.e., s. 322.

⁷⁵ Büyük Çekmece.

⁷⁶ Kandiye.

⁷⁷ Gelibolu.

⁷⁸ Simpson, a.g.m., s. 198.

⁷⁹ Ostrogorsky, a.g.e., s. 322.

öldürüldüğü ve Nikephoritzes'in hızla merkeze dönerek Botaniates'in vesayetinde *logothete* görevine devam ettiği tahmin edilmektedir.⁸⁰

Leveniotas gibi bazı Bizans tarihi araştırmacıları özellikle Roussel'in isyanı için, soydaşlarının İtalya'da yaptığı gibi kendisinin de Anadolu'da bir devlet kurma amacını taşıdığını belirtmiştir. Leveniotas'e göre, Roussel'in VII. Mikhail'e karşı isyanı Anadolu topraklarında bir "Küçük Normandiya" (Normandy Minor) kurmak içindir.⁸¹ Yine Haris ve Bréhier gibi konuyla ilgilenen Bizans araştırmacıları Roussel'in Anadolu'da Bizans topraklarında bir prenslik kurmaya çalıştığına dikkat çekmişlerdir.⁸² Oysa konuyla ilgilenen çağdaş araştırmacılarından Simpson onun isyanının boyutunun bu kadar büyük olmadığını belirtmiştir. Aynı müellif, Roussel'in Konstantinopolis önlerine kadar geldiği sırada Bizans tahtına kendisini aday olarak göstermeye cesaret edemediğini ve John Dukas'ı askerleriyle birlikte imparator olarak tanımasından anlaşıldığını belirtmiştir. Roussel'in isyanı Anadolu'da Bizans'ı oldukça zor duruma düşürmüştü de isyanı hükümet merkezini tehdit edebilecek güçte olmadığını da eklemiştir.⁸³

Sonuç

Bizans, tarihi boyunca tecrübeli askerlere ihtiyaç duymuştur. Özellikle XI. yüzyılda Anadolu ve Balkanlar'da otoritenin zayıflaması ve beraberinde büyük toprak kayıpları Bizans yöneticilerini askeri alanda yetenekleriyle ön plana çıkan Normanlarla iş birliği yapmaya itmiştir. Normanlar, Bizans askeri sistemi içinde yer aldıktan kısa bir süre sonra Balkanlar'da Peçenek, Anadolu'da Selçuklu Türklerine karşı mücadele etmişlerdir. Bizans ordusunda çoğunlukla başarılı mücadeleler veren Normanlar otoritenin zayıf olduğu dönemlerde yönetime karşı isyan etmiş hatta muhaliflerle birlikte hareket etmişlerdir. Asi tutumlarından dolayı XI. yüzyıl boyunca Norman liderler Bizans'ın başını ağrıtmıştır.

Bizans müelliflerinin çoğu Norman şeflerin Anadolu'da gerçekleştirdiği isyan faaliyetlerini eleştirmişse de onların askeri yeteneklerini övgüye layık bulmuştur. Yine de Norman asiler Anadolu'daki faaliyetleriyle Bizans'ta derin izler bırakmışlardır. Roussel tarih sahnesinden çekildikten sonra da Bizans'ta isyanının etkileri ve izleri kaybolmamıştır. Özellikle Roussel'in isyanı, Normanlara güvenmenin yanlış olduğunu, onların hedeflerinin sadece güney İtalya'ya münhasır olmadığını ve Doğu'da da prenslik kurmak istediklerini Bizans'a göstermiştir. Normanlara karşı duyulan korku ve yabancı ücretli askerlere karşı süregelen ihtiyaç, Mikhail'i Batıya karşı barışsever bir siyaset izlemeye sevk etmiştir. Bu arada Normanlar için imparatorluk hizmetine girme şartları çok güçleştirilmiş ve hatta onların İskandinavyalı akrabalarına da hep şüpheli gözle bakılmıştır.⁸⁴

Bizans imparatorları, Norman komutanlara unvanlar, rütbelere, mülkler vererek onları kendi askeri servislerinde daimî olarak kullanmak istediklerini göstermişlerdir. Ancak gerek Norman şeflerinin itaatsiz davranışları gerekse imparatorluk başkentindeki bürokratların ve generallerin Bizanslı olmayanlara karşı tutumu, XI. yüzyılda Normanların kaderini olumsuz etkilemiştir. Örneğin bir taraftan Bizans generalleri kendi aralarında hükümete karşı plan yaparak Norman şef Hervé'yi devre dışı bırakmış, diğer taraftan da dönemin imparatoru VI. Mikhail, Hervé'nin istediği unvanı kendisine vermemiştir. Böylece onuru kırılan Hervé

⁸⁰ Simpson, a.g.m., s. 198.

⁸¹ A. G. C. Savvides, [Kitap Tanıtımı, Το στασιαστικό χίνημα του Νορμανδού υφισσέλίου (Ursel de Balilleul) στην Μιχαήλ Ασία (1073–1076), Εταιρεία Βυζαντινών 19, by G. A. Leveniotas], *Byzantion, Revue Internationale des Études Byzantines, Volume Offert AU Professeur Edmond Voordeckers*, Tome LXXVI, 2006, s. 589.

⁸² Bknz. Jonathan Harris, *Byzantium and the Crusades*, Hambledon Continuum, London, New York 2006, s. 37.

⁸³ Simpson, a.g.m., s.

⁸⁴ Runciman, a.g.e., s. 53, 54.

askerleriyle Doğu'ya yönelmiş ve yönetime karşı isyan etmiştir. Bizans imparatorunun sık sık askeri ve sivil isyanlarla uğraştığı XI. yüzyıl gibi bir dönemde Bizans merkezindeki generallerin ve bürokratların, imparatorun yanında güçlü bir komutanın varlığından rahatsız oldukları aşikardır.

Anadolu'ya gelen Norman askeri şefler, Bizans'a karşı giriştikleri mücadelede zor durumda kaldıklarında bazen Türklerden, bazen de Ermenilerden yardım istemişlerdir. Hatta Hervé ve Raimbaud örneğinde olduğu gibi Normanlar, Türkler ve Ermenilerle iş birliği dahi yapmışlardır. Bu ittifaklarda sadece Normanların çıkarları söz konusu olmamış gerek Türkler gerekse Ermeniler, Normanları Bizans'a karşı kullanmaktan bir an için bile çekinmemişlerdir. Normanların XI. yüzyılda Anadolu coğrafyasındaki faaliyetlerinin belki de en önemlisi Bizans'ın Roussel'in isyanı karşısında zor durumda kalarak, Türklerden yardım istemesidir. X. yüzyılda başlayıp XI. yüzyılda hız kazan Türk fetihleri, Anadolu'da Bizans'ın gücünü kırmıştır. Malazgirt Savaşı'nda büyük farkla yenilen Diogenes ile Alp Arslan arasında yapılan antlaşmayı bile tanımayan yeni Dukas hükümeti, çaresiz kalınca asi Norman şefi Roussel'in isyanına karşı Selçuklu Türklerinden yardım istemiştir. Roussel'in başkent önlerine kadar gelerek hükümeti tehdit etmesi üzerine VII. Mikhael, Kutalmışoğlu Süleyman Şah'tan yardım istemiştir. Kutalmışoğlu Süleyman Şah, Büyük Selçuklu imparatoru Melikşah'ın da izniyle Bizans'a yardım etmiştir. Selçuklu Türklerinin yardımıyla Bizans Roussel'i esir olarak ele geçirmiştir. Bu olayın Türk tarihi açısından önemi ise Bizans'ın, sınırına kadar ilerleyen Türkleri, sonunda siyasi bir güç olarak kabul etmesidir. Bu ittifak, Selçuklu ile Bizans arasındaki ilk iş birliğidir.

Kaynakça

- ANGOLD, Michael, "Belle époque or Crisis?", *The Cambridge History of Byzantine Empire, c. 500-1492*, Ed. Jonathan Shepard, Cambridge University Press, New York, Cambridge, 2008, s. 583-625.
- _____, "The Byzantine Empire, 1025-1118", *The New Cambridge Medieval History, vol. IV, c. 1204- c. 1198, Part II*, Ed. D. Luscombe, J. Riley-Smith, Cambridge University Press, New York, Cambridge 2004, s. 217-253.
- ATTAILATES, Mikhael, *Tarih*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 2008.
- AYÖNÜ, Yusuf, "Bizans Ordusunda Ücretli Türk Askerleri (XI-XII. Yüzyıllar)", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, S. 25, 2009, s. 53-69.
- BRÉHIER, Luois "Les aventures d'un chef normand en Orient ua XIe siècle", *Revue des Cours et Conférences, de la Faculté des Lettres de Paris XX*, 1911, s. 172-188.
- BRYENNİOS, Nikèphoros, *Tarihin Özü*, Çev. Bilge Umar, Arkeoloji ve Sanat yay., İstanbul 2008.
- CIGGAAR, Krijnie, "Byzantine Marginalia to the Norman Conquest", *Anglo-Norman Studies IX: Proceedings of the Battle Conference 1986*, Ed. R. Allen Brown, The Boydell Press, Woodbridge 1987, s. 43-59.
- DİRİMTEKİN, Feridun, "Selçukluların Anadolu'da Yerleşmelerini ve Gelişmelerini Sağlayan İki Zafer", *Malazgirt Armağanı*, TTK yay., Ankara 1993, s. 231-258.
- EDMOUND, Ara, *Matthew of Edessa: The Chronicle of Matthew of Edessa*, Lanham, New York, London 1993.

HALDON, John, *The Byzantine Wars, Battles and Campaigns of the Byzantine Era*, Tempus Publishing, Brimscombe 2001.

_____, *Byzantium in the Seventh Century: The Transformation of a Culture*, Revised edition, Cambridge University Press, Cambridge 1997.

HARRIS, Jonathan, *Byzantium and the Crusades*, Hambledon Continuum, London, New York 2006.

HEWSEN, H. Robert, *Armenia, A Historical Atlas*, The University of Chicago Press, Chicago, London 2001.

INOUE, Koichi, "The Rebellion of Isakios Komnenos and the Provincial Aristocratic Oikoi", *Byzantinoslavica, RIÉB*, Tome LIV, F. 2, 1993, s. 168-278.

JOHNSON, A.H., *The Normans in Europe*, Gardner Press, New York 2009.

KAZHDAN, Alexander, "Latins and Franks in Byzantium: Perception and Reality from the Eleventh to the Twelfth Century", *The Crusades from the Perspective of Byzantium and the Muslim World*, Ed. A. E. Laiou, R. P. Mottahedeh, DORLC, Washington 2001, s. 83-100.

KINDLIMANN, Sibyll, *Die Eroberung von Konstantinopel als politische Forderung des Westen im Hochmittelalter, Studien zur Entwicklung der Idee eines lateinischen Kaiserreichs in Byzanz*, Fretz&Wasmuth Verlag, Zurich 1969.

KOMNENA, Anna, *Alexiad, Anadolu'da ve Balkan Yarımadasında İmparator Alexias Komnenos Dönemi'nin Tarihi, Malazgirt'in Sonrası*, Çev. Bilge Umar, İnkilap Kitabevi, İstanbul 1996.

KOROBENIKOV, D. A., "Raiders and Neighbours: The Turks (1040-1304)", *The Cambridge History of Byzantine Empire, c. 500-1492*, Ed. J. Shepard, Oxford University Press, Oxford, New York 2008, s. 692-747.

KURAT, Akdes Nimet, *Peçenek Tarihi*, Devlet Basımevi, İstanbul 1937.

MAGDALINO, Paul, "The Medieval Empire", *The Oxford History of Byzantium*, Ed. C. Mango, Oxford University Press, Oxford New York 2002, s. 169-213.

MERÇİL, Erdoğan "Türkçe Selçuknâme'ye Göre Malazgirt Savaşı", *Tarih Enstitüsü Dergisi*, 1971, 2. Baskıdan ayrı basım, s. 17-49.

NICOLA, David ve Angus MCBRIDGE, *The Normans*, Osprey Publishing, Oxford 1987.

NORWICH, John Julius, *The Normans in the South, 1016-1130*, Longmans London and Southampton 1967.

OMAN, Charles William, *The Byzantine Empire*, G. P. Putnam's Sons, New York 1908.

OSTROGORSKY, George, *Bizans Devleti Tarihi*, Çev. Fikret Işıltan, TTK yay., Ankara 1995.

POLEMIS, D. I., "Notes on Eleventh Century Chronology (1059-1081)", *Byzantine Zeitschrift*, 58, 1965, s. 60-76.

PSELLOS, Michail, *Michail Psellos'un Khronographia'sı*, Çev. Işın Demirkent, TTK yay., Ankara 1992.

- RUNCIMAN, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi, 1. Cild, Birinci Haçlı Seferi ve Kudüs Krallığı'nın Kuruluşu*, Çev. Fikret Işıltan, TTK yay., Ankara 1998.
- SAVVIDES, A. G. C., [Kitap Tanıtımı, Το στασιαστικό χίνημα του Νορμανδού υφασσελίου (Ursel de Balilleul) στην Μιχρά Ασία (1073–1076), Εταιρεία Βυζαντινών 19, by G. A. Leveniotos], *Byzantion, Revue Internationale des Études Byzantines, Volume Offert AU Professeur Edmond Voordeckers*, Tome LXXVI, 2006.
- SCHLUMBERGER, Gustave L., “Deux Chefs Normands des Armées Byzantines au XI siècle”, *Revue Historique*, 16, 1881, s. 289-303.
- SHEPARD, Jonathan, “The Uses of the Franks Eleventh-Century Byzantium”, *Anglo-Norman Studies XV. Proceedings of the Battle Conference 1992*, ed. M. Chinall, The Boydell Press, Woodbridge 2000, s. 275-306.
- SIMPSON, Alicia J., “Three Sources of Military Unrest in Eleventh Century Asia Minor: the Norman Chieftains Hervé Frankopoulos, Robert Crispin and Roussel de Bailleul”, *Mésogeios*, 9–10, 2000, s. 181–207.
- SKYLITZES, John, *A Synopsis of Byzantine History 811-1057, Introduction, Text and notes by John Wortley*, Cambridge University Press, Cambridge and New York 2010.
- STEPHENSON, Paul, “Balkan Borderlands (1018-1204)”, *The Cambridge History of the Byzantine Empire c. 500-1492*, Ed. J. Shepard, Cambridge University Press, New York 2008, s. 664-691.
- THEOTOKIS, Georgios, *The Norman Campaigns in the Balkans 1081-1108*, The Boydell Press, Woodbridge 2014.
- _____, “Rus, Varagian and Frankish Mercenaries in the Service of the Byzantine Emperors (9th-11th C.) Numbers, Organisation and Battle Tactics in the Operational Theatres”, *Byzantina Symmeikta*, 22, 2012, s. 125-156.
- TREADGOLD, Warren *A History of the Byzantine State and Society*, Stanford University Press, Stanford, California 1997.
- TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye, Siyasi Tarih Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye (1071-1218)*, Ötüken yay., İstanbul 2004.
- _____, *Selçuklular Tarihi ve Türk-İslam Medeniyeti*, Ötüken yay., İstanbul 1999.
- VAN HOUTS, Elisabeth M. C., “Normandy and Byzantium in the Eleventh Century”, *Byzantion, Revue Internationale des Études Byzantines*, Tome LV, 1985, s. 549-559.
- VRYONIS, Speros, “The Greek and Arabic Sources on the Eight Day Captivity of the Emperor Romanos IV in the Camp of the Sultan Alp Arslan after Battle of Mantzikert”, *Novum Millennium Studies on Byzantine History and Culture Dedicated to Paul Speck*, 19 December 1999, Ed. C. Sode&S. Takacs, Ashgate, Aldershot, Burlington 2001, s. 439-450.

_____, *The Decline of Medieval Hellenism in Asia Minor and the Process of Islamization from the eleventh through the Fifteenth Century*, University of California Press, Berkeley, Los Angeles, London 1971.